

σκομεν τ' ἄνωτέρω οὐδαμῶς θεωροῦμεν ταῦτα ἀδύνατα. Τίνι τρόπῳ ὁμως ἐπετεύχθη τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο; Διὰ φαντασίας, ἤτις, τῇ ἐκ συνηθείας συνεπαφῇ μετὰ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ζῶντος, ἔμαθε νὰ ἐμπνέῃ καὶ εἰς τὸν μῦθον αὐτὸν πνοὴν ζωῆς καὶ ἤτις, ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ γλώσσης τοσοῦτον πιστῶς καὶ λεπτῶς ἐκδηλοῦσης τὸ φυσικὸν ὥστε, ὁσάκις περιβάλλει διὰ τοῦ καλύμματος αὐτῆς ἀφήγησιν περὶ θυμασίου, αὐταὶ αὐταὶ αἱ ἐξωτερικαὶ τοῦ ἐνδύματος γραμμαὶ ἀφοπλίζουσι πᾶσιν ὑπόνοιαν ὡς πρὸς τὴν μορφήν, ἣν τὸ ἐνδυμα ἐκεῖνο ἐγκλείει.

Τοιοῦτος ὁ γενικὸς χαρακτήρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, χαρακτήρ τελείου ὀργάνου ἐκφράσεως, ἐπιδεικνύντος κατ' οὐσίαν τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ ἀρίστῃ ἑλληνικῇ τέχνῃ ἀπαντῶντα πλεονεκτήματα. Ὁφείλομεν νὰ χαίρωμεν λοιπὸν πάντες ἐπὶ τῇ ἀξιοσημειώτῳ ἐπιτυχίᾳ νέου πειράματος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γλώσσης ταύτης, ὅπερ προέκυψεν ἐκ τοῖς ἐνεργείαις τῆς ἐταιρίας University extension Society. Τάξεις κατηρτίσθησαν ἐσχάτως πρὸς σπουδὴν τῆς ἑλληνικῆς, σπουδασταὶ δὲ μὴ ἀπολαύσαντες προγενεστέρων ὠφελημάτων παιδείσεως ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ ἐν αὐτῇ ὁμως ἐνδιαφέρον τῶν ὁποίων ἀνεξωπυρήθη ὑπὸ φιλολογικῶν διαλέξεων, ἐπεδείξαντο ζῆλον καὶ ἐποικήσαντο προσόδους, ἐφ' αἷς δικαίως δύνανται νὰ σεμνυνῶνται οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν. Θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ βεβαίως νὰ συστήσω τὴν νέαν ταύτην ἐπιχείρησιν εἰς τὰς συμπαθείας πάντων ἐκείνων, ὅσοι ἐνδιαφέρονται ἐν ταῖς κλασσικαῖς σπουδαῖς ἢ καὶ ἐν φιλολογικαῖς πράγματι σπουδαῖς παντὸς εἶδους. Κατ' ἐμὲ ἡ ἐνέργεια αὕτη μεγάλῃν κέκτηται σπουδαιότητα, ἣτις πιθανώτατα θὰ σημειώσῃ τὴν ἐναρξίν ἐποχῆς εὐρυτέρας διαδόσεως τῆς στοιχειωδестέρως γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς. Σπουδῆον καὶ γόνιμον θὰ ἐθεωρεῖτο ἀποτέλεσμα ἂν, κατόπιν τῆς προφανοῦς προσόδου τῶν τάξεων τούτων, τὸ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐνδιαφέρον προήγετο μέχρι βαθμοῦ ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς γενικὸν τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐνδιαφέρον, οὕτως ὥστε πολλοὶ σπουδᾷ ἐκ τῶν ἐξω τῶν μεγάλων ἡμῶν σχολῶν καὶ πανεπιστημίων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἐν τῷ προτοτύπῳ ἀναγνώσεως τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Δὲν φρονῶ ὅτι χιμαρική εἶναι ἡ τοιαύτη ἐλπίς, κατόπιν τῶν διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν ἐπιτευχθέντων ἤδη ἀποτελεσμάτων. Στερεὰν ἔχω πεποιθῆσιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κέκτηται, τὴν δύναμιν τοῦ νὰ συγκρατήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἀπαξ διήγειρεν, οὐ μόνον χάριν τῶν θησαυρῶν, οὐς περικλείει, ἀλλὰ καὶ χάριν αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης. Πιστεύω δ' ὅτι πᾶν ὅ, τι τείνει εἰς τὸ νὰ ἐκλαίκευσῃ τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης ταύτης καὶ ὑπὸ ἐτέρων ἐποψιν ἔσται πολῦτιμον. Ἄν ἡ τῆς ἑλληνικῆς σπουδῆ περαιτέρω κινῶντο καὶ ἂν πλείοτερον ἐνδιαφέρον τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς κλασσικοὺς ἐκ ταύτης ἐπήγαγεν, ἡ ἀκαδημαϊκὴ τάσις πρὸς ὑπερβολικὴν εἰδίκευσιν αὐτῆς θὰ ἐμετριζέτο βαθμηδόν

ὑπόδημοτικωτέρων φρονημάτων, οἱ δὲ κλασσικοὶ θ' ἀνεκαλοῦντο εἰς τὰ ὑπέροχα αὐτῶν καθήκοντα τῆς φιλολογικῆς δράσεως. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην καὶ ἐν τοιοῦτῳ βαθμῷ ἡ διανοητικὴ ἡδονή, ἥς ἐγεύθησαν οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἀναγεννήσεως, θὰ καθίστατο ἐκ νέου προσιτὴ καὶ εἰς πλείστους ἐξ ἡμῶν, εἰς οὓς τὸ θέλημα τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἀδιχώριστον ὄν ἀπὸ τοῦ θελήματος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, θὰ ἐνεφάνιζτο μετὰ γαργῆς, οἷα ἡ ἐπιγενομένη ἐξ ἀνακαλύψεως.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀγορεύσεως αὐτοῦ εὐχαριστίαι ἐξεφράσθησαν τῷ καθηγητῇ Τζέμπ καὶ τῷ προεδρεύσαντι λόρδῳ δημάρχῳ.

Ἐκ τοῦ λονδινείου Times

Γ. Κ. Α.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΩΦΕΛΙΜΟΤΗΤΟΣ ΠΡΟΛΗΨΕΩΝ ΤΙΝΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ.

καὶ ἡγέσθην ἀπὸ πρωίας ὁ τάλας Μῆτρος, ὁ μορφο-Μῆτρος, ἄφρωνος, ἀμίλητος, μελαγχολικός, ἀναμένων προληπτικῶς καὶ δεισιδαιμόνως βέβαιον τὸν θάνατον αὐτοῦ! ἡ δύναμις, τὸ σθένος, τὸ θάρρος, ἡ ὁρεξις πόσιος καὶ ἐδνητύος ἐγκαταλιμπάνουσιν αὐτόν, ἐπιλανθάνεται τῶν ἀγαπητῶν προβάτων αὐτοῦ, πρὸς ᾧ δὲν θέλει ν' ἀπέλθῃ οὐδὲ νὰ ἀποσπασθῇ τῶν φιλιτάτων αὐτοῦ· κατακλίνεται τὴν προσεχῇ νύκτα πρὸς ὕπνον, ἀλλ' οὐκ εἶχεν αὐτόν, ὥσπερ ποτε τὸν Δία, νῆδυμος ὕπνος, διέρχεται νύκτα ἐναγώνιον ἐμπλεως ἐκ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου· οὐδεμία συμβουλὴ ἢ παραμυθία παρὰ τῆς ἀγαπητῆς συζύγου καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν δύναται ν' ἀποσπάσῃ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς σταθερᾶς ιδέας τοῦ θανάτου· ὥχρος κατέλαβεν ἡδὴ τὰς πρώων ἀνθούσας παρειὰς αὐτοῦ· δὲν ἐγείρεται πλέον τῆς στρωμνῆς, ἀρχεται δ' ἡ τοῦ σώματος ἀτροφία. Ὁ εἰς τὰ ποιμνία μείνας νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ, βλέπων τὴν ἀπροσδόκητον ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀπουσίαν τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ σπεύδει εἰς τὰ κωνάκια, οὕτω καλοῦσι τὰς σκηνάς, ἵνα μάθῃ τὸ αἶτιον, τοῦτο δὲ μαθὼν ἐπιχειρεῖ διὰ παντοίων τρόπων καὶ μέσων νὰ ἐκβάλῃ ἀπὸ τῆς μελαγχόλου ψυχῆς τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ὀδυνηρὰν ιδέαν τοῦ θανάτου· σπεύδει εἰς τὸ πλησίον χωρίον καὶ ὁδηγεῖ ἐκεῖθεν τὸν σεβαστὸν γέγοντα ἱερέα, ὅστις δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἀναγινώσκει ἀπάσας τὰς ὀρισμένας εὐχὰς καὶ πολλὰς συμβουλὰς τῷ ἀποτεινέ· σπεύδουσιν αἱ γεραίτεραι τῶν ποιμενίδων διὰ διαφόρων ἱαματικῶν βοτανῶν, ποτίζουσιν αὐτὸν τὸ φρικτόχορτον, ἀντινευρικὸν ποτόν· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς δὲν ἀρκεῖται εἰς ταῦτα, ἀλλὰ στέλλει εἰς τὴν κωμόπολιν καὶ μετακαλεῖται ἐκεῖθεν τὸν ἐπιστήμονα ἱατρὸν, ὅστις διαγνώσας τὴν ἡθικὴν νόσον τοῦ ἀνδρός προσπαθεῖ καὶ διὰ φαρμάκων, ὡς ἐπιστήμων, καὶ διὰ τρυφερῶν ἐνθαρρύνσεων, ὡς φίλος καὶ γνω-

*) Ἰδε ἀριθ. 21, σελ. 403—406.

στός καὶ διὰ λόγων πειστικῶν ὡς ἄνθρωπος τῆς ἀληθείας τῶν φώτων· ἀλλ' ὁ ἀσθενής, ὥσπερ ἡ βαρύνων Μήδεια, κατὰ τὸν τραγικὸν εἰπεῖν.

οὐκ ἀπῆλλξε γῆ; πρόσωπον. . .

ὡς δὲ πένθος ἔχει θαλάσσιος

κλύδων, ἤκουεν, νοσητούμενος, φίλων·

καὶ ὡς ἐκείνη μίαν φωνὴν ἤκουε, τὴν φωνὴν τῆς ἐκδικήσεως, οὐδὲν ἄλλο ἐβλεπεν ἢ τὴν μισσητὴν ἀντιζηλον τὴν ἀρπάζουσαν τὸν φίλτατον σύζυγον, οὕτω καὶ ὁ ταλαίπωρος ἦρωας ἡμῶν οὐδὲν ἄλλο ἤκουε ἢ τὴν δυσάγγελον κραυγὴν τῶν ἀπαισίων χορυχουμένων, λέγουσαν αὐτῷ «Θ' ἀποθάνης», οὐδὲν ἄλλο ἐβλεπεν ἢ τὸ σκελετωδὲς φάσμα τοῦ Χάρου τὸ σκληρὸν κρατοῦντος δρέπανον, τὸ μέλλον ν' ἀφαρπάσῃ αὐτὸν προῶρως ἀπὸ τῆς γλυκειᾶς ζωῆς καὶ ἀδίκως ἀπὸ τῆς τέως εὐδαιμονούσης δι' αὐτὸν οικογενείας του. «Μὴ κοιμᾶσθε, ἔλεγε τοῖς περὶ αὐτὸν μετὰ μελαγχολικοῦ παραπόνου, μὴ ξεοδεύσθε σὲ γιαιτρὸς καὶ γιαιτρικά! γὼ θὰ πεθάνω! μοῦ τοῦπαν παστρικά οἱ χορυχοῦσες!... τὴν νύχτα, ποῦρεθα νὰ ἰδῶ τὴ γυναικὰ μ' καὶ τὰ παιδιὰ μ'; ἀφῆστέ με μένα τώρα! ἐγὼ πάω!» καὶ ὄντως ἡμέραν τῇ ἡμέρᾳ ὁ προληπτικὸς ἄνθρωπος ἐφθινεν ἄσitos καὶ ἀγρυπνῶν καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐσθυσεν ἢ ζωηρὰ καὶ ἀκμαία ἐκείνη ψυχὴ ἢ κατὰ πολλῶν ἀγρίων θηρίων καὶ ἀγριωτέρων ἔτι ληστῶν γενναίως πολλακις ἀντιστάσα, θῦμα ἀδικον γενόμενος τῶν ὅλως ἀδιαφόρων πρὸς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ παντάπασιν ἀνεπιδουλεύτων πτηνῶν, κραυγασάντων καὶ ἀναβοησάντων μόνον εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν πόνους ὡς ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλα διατραμφισμῶν καὶ πικρῶν διωνυχισμῶν τῶν ἀπέθανε προῶρως παῖγνιον οἰκτρῶν ἀποδόας τῆς ψυχοφθόρου προλήψεως καὶ δεισιδαιμονίας! καὶ ὄντως ὑπὸ τὴν ἐποῦν ταύτην κἀγὼ συναναφώνῳ μετὰ τοῦ ποιητοῦ

Ἦ προλήψεις τοῦ κόσμου, τύραννοι τῆς ψυχῆς,

ὁ κόσμος σὺς λατρεῖται, καὶ νῦναι διστοχῆς!

Ἦμιν τότε, φιλόμουσον ἀκροατήριον, νέος, μόλις εἰκοσαετής, πλήρης θάρρους καὶ χυρσῶν ἐλπίδων, ἀκμαῖος τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ διηκὴ καὶ ἐν τῇ ἀγῇ τοῦ φαινοῦ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης ἡλίω, καὶ ὅμως βαθεῖαν μοι ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν τὸ συμβῆναι τοῦτο· πολὺ εἶχον παραχρῆν οὐχὶ τόσον ὑπὸ τῆς δικαίας λύπης πρὸς τὸν ἄνδρα, ὃν μόλις εἶδον γοργῶ βαίνοντα καὶ ἐλαφρῶ ποδί, τὴν θαλερότητα, τὴν ζωὴν καὶ τὴν χαρὰν φέροντα εἰς τὸ ἀστράπτον βλέμμα καὶ τὸ μειδιῶν κῆλος, μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐτὸν τοῦτον εἰκόνα οἰκτρῶν τῆς λύπης, τῆς ἀπελπισίας, τοῦ μαρasmus καὶ τέλους ἄπνουν καὶ ἰσχυρὸν σῶμα, οὐχὶ, λέγω, ὑπὸ λύπης πρὸς μίαν ἀστραπηνδὸν ἀπολεσθεῖσαν ζωὴν καὶ εὐδαιμονίαν. ἀλλ' ἐκ θλίψεως πρὸς τὴν ιδέαν, ὅτι τοσαύτην ἰσχύα καὶ ἐμπειρίαν ἐξακοῦσιν ἔτι ἐν τοῖς ἀνθρώποις αἱ ἀπαίδαι αὗται προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι. Τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς τῶν προλήψεων δυνάμεως καὶ ἐμπειρίας ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, τοσαύτην καὶ ἐπὶ τοῦ ἔμοῦ ἐμπειρίαν ἔσχεν, ὥστε συνέβη ἐν ἐμοὶ ὀξύμωρόν τι σιναίσθημα, ἥτοι ἐκ δεινοῦ φόβου γενναϊότατος ἐγενόμην πρὸς τὰς προλήψεις ταύτας· τὴν τελευταίαν

δὲ κατ' αὐτῶν δοὺς μάχην νικηφόρος ἐκ ταύτης ἐξῆλθον, καὶ ἔκτοτε καθ' ἡμέραν ἀκατάβλητος διδάσκαλος πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν ἀνθρώπων, οὗς ἔτι δεινῶς καταμαστίζει ἡ οὐλομένη τῶν προλήψεων νόσος, ἀπέδην καὶ ἀμείλικτος τούτων διώκτης εἶτε διὰ τοῦ δόρατος τοῦ ὀρθοῦ λόγου πλῆττων εἶτε διὰ τοῦ ὀξέος τῆς εἰρωνείας φασγάνου διασχίζων.

Ἀλλὰ δικαίως θὰ ὑπολάβῃ τὸ δικαίως ἀποροῦν ἀκροατήριον, ὅτι πάντα ταῦτα ἀγουσὶν εἰς ὁλως τοῦναντίον σήμερον πρὸς τὴν ὑπόσχεσίν μου, ὅτι μέλλω νὰ διαλάβω περὶ τῆς ὀφελιμότητος τῶν προλήψεων καὶ οὐχὶ περὶ τῆς βλαβεράς καὶ ὀλεθρίας δυνάμεως τούτων. Καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ ἀκροατηρίου δικαία καὶ ἐγὼ ὑπόχρεως νὰ ἐξηγήσω τὸ παράδοξον τοῦτο.

Εὐθύς δὲ καὶ ἀπροκαλήπτως λέγω ὑμῖν ὅτι τυγχάνω ἐν μέτρῳ τινὶ ἄνθρωπος ἀνάποδος, ναί! ἀνάποδος, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐξῆς τῆς λέξεως ἐκδοχὴν, ἥτοι τοιοῦτός εἰμι, ὥστε νὰ μὴ θέλω νὰ ἐπαναπαύωμαι βλέπων τὰ πράγματα μόνον ὑπὸ τὴν παρουσιαζομένην μοι ὄψιν τῶν, ἀλλὰ θέλω νὰ τὰ ἐξετάζω καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάποδην αὐτῶν· δταν λόγου χάριν δεινὰς ἀκούω κατὰ τινος ἢ προσώπου ἢ πράγματος κατηγορίας καὶ δυσφημίας, ἔσχον ὡς ἀρχὴν νὰ πιστεύω ὅτι τὸ κατηγορούμενον καὶ δυσφημούμενον καὶ ἐν γένει πᾶν τὸ ὡς κακὸν θεωρούμενον ἔχει καὶ τὴν καλὴν αὐτοῦ ὄψιν καὶ κατὰ τινὰ τρόπον καὶ τὴν ὀφελιμότητα αὐτοῦ. ἐξειδόμενος ἐπὶ τῆς ἀληθείας, ἣν ἡ πείρα καὶ ἡ παρατήρησις μακρῶν αἰῶνων ἐβεβαίωσαν, ὅτι οὐδὲν καλὸν ἀμειγρῶς κακοῦ καὶ οὐδὲν κακὸν ἀμειγρῶς ἀγαθοῦ· καὶ ἐπιμῶνως ἀναζητῶν ἀνευρίσκω τὸ ἐν τῷ κακῷ ἀγαθόν· καὶ εὖρον καὶ ἀγαθόν τι ἐκ τῆς ὑπάρξεως τῶν αἰμοδόρων ἀγρίων θηρίων, τῶν δηλητηριωδῶν ὄψεων καὶ φυτῶν καὶ τῶν ὀχληρῶν μυιῶν καὶ ψυλλῶν καὶ κόρεων καὶ πολλῶν ἄλλων, ἵνα μὴ διὰ τῶν λόγων μου, ὡς διὰ μαγανείας, ἐν ἀφρονίᾳ εἰς τὴν ζωὴν τὰ σμῆνη τούτων ἐξεγείρω, καὶ διὴ καὶ τῆς αὔριον πρώτης οὔσης τοῦ Μαρτίου, κρισίμου ἡμέρας τῶν ψυλλῶν καὶ τῶν κόρεων.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης λοιπὸν ἀρχῆς ὀρμώμενος ἐξήγησα κατ' ἑμαυτόν. ἂν καὶ ἐν τῷ κακῷ τῶν προλήψεων ὑπῆρξέ ποτε ἢ καὶ νῦν ἔτι ὑπάρχει καὶ τι τὸ ἀγαθόν· ἐρευνῶν δὲ καὶ μελετῶν ἐν καιρῷ βεβαιοῦμαι τὰ τῶν προλήψεων, εὐρέθην ἀπέναντι ζητήματος εὐρέος καὶ ἀχανοῦς καὶ διὴ καὶ κινδυνωδεστάτου, καὶ ἐπομένως κἀγὼ ὡς τε δρᾶσκοντα ἰδὼν παλιννοσσοῦ ἀπέστην καὶ ἰλιγγίῳν ὑπεχώρησα, ὀλίγιστον μόνον στοιχεῖα προφθάσας νὰ συναρπάσω ἐξ ὧν ἡδυνήθην πολλοῖς χημικοῖς τρόποις νὰ ἐκκαθαρίσω καὶ τινὰ στοιχεῖα ὀφελιμότητος τῶν προλήψεων.

Ἐν τῷ ἀπειροπληθεῖ σμῆνει τῶν διαφόρου φύσεως προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν, αἵτινες κατὰ τὴν ἐπὶ τούτων μελέτην μου, δίκην πολυχρόμων πτηνῶν, περιίπταντο πρὸ τοῦ πνεύματός μου, τριῶν ἐν γένει γενὼν προλήψεις διέκρινα·

Α'. Προλήψεις, λείψανα τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων θρησκείας, τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ προλήψεων ἐκείνων·

Β'. Προλήψεις, ἃς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἐν τῇ ἀχλύϊ

τῆς ἀμαθίας ἀνευ οὐδενὸς λόγου ἀνευ οὐδενὸς σκοποῦ καὶ ἐκ φόβου ἐπλάσε πρὸς δυστυχίαν αὐτοῦ· καὶ

Γ'. Προλήψεις, ἃς ἄνθρωποι φιλάνθρωποι, ἐχέφρονες καὶ πεπειραμένοι, ἄνθρωποι διδασκαλικὴν τάσιν ἔχοντες, ἐμπειρότεροι καὶ τῶν Πεκταλότων καὶ τῶν Φρέδελ καὶ ἄλλων νεωτέρων παιδαγωγῶν ἐδημιούργησαν κατ' ἀνάγκην μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἐπέλθωσιν ἐπικουροὶ τῷ πλησίον καὶ τοῦτον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς διασώσωσι· καὶ περὶ τούτων σήμερον ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

Καὶ ἵνα εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰσαγάγω ὑμᾶς εἰς τὰς ἐπὶ τούτων σκέψεις μου, πάλιν βλέπω τὴν ἀνάγκην μικρᾶς τινος παραδειγματικῆς παρεκδόσεως καὶ πρὸς τοῦτο θ' ἀναγκάσω ὑμᾶς ν' ἀναμνησθῆτε ἀρχαίων ἡμερῶν καὶ νὰ ἐπαναφέρητε εἰς τὴν μνήμην σας παιδικὰς τινὰς ἀναμνήσεις χωρὶς πολλοῦ κόπου τοῦτο, διότι αἱ ἀναμνήσεις αὐταὶ ἀνεξιτήλως εἰσὶ τετυπωμέναι καὶ βαθεῖας ἔχουσι τὰς ρίζας αὐτῶν ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν· καὶ θ' ἀναμνησθῆτε μετ' ἐμοῦ ὅτι κατὰ τὰς ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ δυστροπίας ἡμῶν εἴτε πρὸς παραλαβὴν τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ πικροῦ μὲν ἢ δυσόσμου, σωτηρίου ὅμως ἡμῖν φαρμάκου, εἴτε πρὸς κατὰκλιδιν καὶ ὕπνον, ὑπεχωρήσαμεν εἰς τὰς θελήσεις τῆς μητρὸς οὐχὶ εἰς τὰς μελιχίους παρακλήσεις καὶ τὰς πολυδώρους ὑποσχέσεις αὐτῆς ἐνδόντες, ἀλλὰ εἰς τὰς αὐστηράς καὶ φοβεράς προσταγὰς τῆς μπάμπους, τοῦ μπουμπούτσου ἢ τῆς καλαμοδόντους ὑποκύψαντες, καὶ τὸ θεραπευτικὸν φάρμακον ἐκόντες ἄκοντες ἐλάβομεν ἢ πρὸς τὸν σωτήριον ὕπνον ἐκ φόβου ἐτρέπηνμεν καὶ διὰ τῶν μορμολυκείων τούτων πολλὰκις ἀπὸ βεβαίου θανάτου ἐσώθημεν. — Τίς δὲ ὁ ὑπὸ τὴν φοδερὰν καὶ εἰδεχθῆ μορφήν τῆς μπάμπους ἢ τῆς καλαμοδόντους ὑπελάνθανεν; κακὸς τις ἄρα γε καὶ ὁμοιος τῇ μορφῇ δαίμων; οὐχί· ὑπεκρύπτετο ψυχὴ τρυφερὰ καὶ εὖνους πρὸς τὸ φοβιζόμενον, πλήρης ἀγάπης θερμῆς καὶ ἀδόλου φιλτρὸν ψυχῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς, ἀναγκαζομένων νὰ ὑποδέχωνται χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ κινδυνεύοντος φιλάτου αὐτοῖς τὴν φοδερὰν καὶ ἀποτρέποιον μορφήν τῶν μορμολυκείων, οὐχὶ μετὰ κακεντρεχείας καὶ κακοδούλως, ἀλλὰ μετὰ τρυφερῶν ἀδελφικῶν παλμῶν καὶ φιλῶς τὸν ἀδελφὸν πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ δειδιττόμενοι. Καὶ τοῦτο μὲν ἔστι τὸ παράδειγμα ἐν παρεκδόσει παρομοίως δὲ πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦτο, πόσους ἀγαθοὺς σκοποὺς, πόσας σωτηρίους συμυλάς, εἴτε εἰς τὸ σῶμα εἴτε εἰς τὴν ψυχὴν τεινοῦσας, δὲν ἠναγκάσθησαν κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας οἱ συντετώτεροι καὶ φιλάνθρωπότεροι τῶν ἀνθρώπων πρὸς σωτηρίαν τῶν ὁμοίων νὰ περιβάλωσι διὰ τῆς φοδεράς μορφῆς τῶν προλήψεων, διὰ τοῦ φόβου ὀδηγοῦντες, ὥσπερ οἱ ποιμένες τὰ ἄλογα πρόβατα καὶ αἱ μητέρες τὰ ἄκριτα ἐτι παιδία, εἰς ὁδὸν σωματικῆς ἢ ψυχικῆς σωτηρίας ἐκείνους τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν δύνανται ἄλλως νὰ διαγνώσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ συμφέρον αὐτοῖς ἢ μόνον διὰ τοῦ φόβου!

Ἐκ τοῦ ἀκένωτου δὲ ταμείου τῶν τοιούτων προλήψεων ἀγαθὸν ὑποκρυπτούσων σκοπὸν διὰ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου κατὰ τὴν παρούσαν πρώτην διάλεξιν μίαν μόνην θ' ἀναλάβω καὶ θὰ ἐξηγήσω ὑμῖν, τὸ προσώπειον αὐτῆς ἀποσπάδας.

Μεταξὺ τῶν πολλῶν εἰς τὴν ψυχὴν μου εἰσδυσάντων προλήψεων κατὰ τὴν ἀμαθῆ παιδικὴν ἡλικίαν μου ἦτο καὶ ἡ ἐξῆς· Ὅτι ὁ νυπτόμενος δὲν κἀνεῖ (=οὐ θέμις ἐστίν) νὰ διδῇ τὸν σάπωνα ἀπ' εὐθείας ἀπὸ παλάμης εἰς τὴν παλάμην τοῦ αἰτούντος αὐτὸν πρὸς νύψιν, ἀλλὰ ν' ἀφῇ τὸν τοῦτον ἐπὶ τινος μέρους ἢ νὰ τὸν θέτῃ εἰς τὸ ἀντίστροφον τῆς παλάμης καὶ ἐκεῖθεν νὰ τὸν λαμβάνῃ ὁ ἔχων χρεῖαν τοῦτου· διότι ἄλλως τοὺς βάζει ὁ Πειρασμὸς καὶ μαλόνουν καὶ ψυχρότης ἐπέρχεται μεταξὺ τῶν δύο προσώπων. Τοιοῦτος μὲν ὁ τύπος τῆς προλήψεως· θέλετε δὲ νὰ σὰς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ ὁ κατὰ τῶν προλήψεων κηρυχθεὶς, ὁ διδάσκαλος ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν; ὁσάκις ἐπιλανθανόμενος τῆς προλήψεως ταύτης συνέβη ἢ νὰ δώσω ἢ νὰ λάβω τὸν σάπωνα ἐν τῇ βρύσει τῆς πατρικῆς οἰκίας οὐχὶ κατὰ τὸν προληπτικῶς διατασσόμενον τρόπον, πάντοτε σχεδὸν ἐμάλωσα μὲ τὸν ἀντικρυνόν μου καὶ τὸ παραδοξότατον ὅτι τὸ θαῦμα τοῦ μαλώματος δὲν ἐδράδυνε παντάπασιν, ἀλλ' αὐτοστιγμὴ καὶ διεπληκτίσθημεν καὶ ἀνθυβρίσθημεν καί, δὲν ἐντρέπομαι νὰ τὸ εἰπῶ χάριν τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος, πολλὰκις καὶ ἐδαρθήκαμεν καὶ ἐξεσχίσθημεν τὰ πρόσωπα, καὶ εἰς τρόπον, ὥστε ἐδέσπε νὰ ἐπέλθῃ ἡ μήτηρ τιμωρὸς ἀμφοτέρων καὶ διαλύσῃ τὴν πάλιν, ἥτις μαθοῦσα τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ ἀπῆλθε προληπτικωτέρα ἢ πρότερον, τὴν πρόληψιν ταύτην ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς βεβαιώσασα. Καὶ αὕτη μὲν ἡ πρόληψις, τοιαῦτα τὰ ποτελέσματα τῆς παραδόσεως ταύτης καὶ ἡ ἀπαλήθευσις αὐτῆς. Ἀλλὰ τίς ἡ ὑποκρυπτομένη ἀλήθεια, τίς ὁ ὑπολανθάνων ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς προλήψεως ἀποκρῶν λόγος τούτου τοῦ φαινομένου; Ἀποσπάσωμεν λοιπὸν τὸ προσώπειον αὐτῆς καὶ ἴδωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Ὁ νυπτόμενος, Καὶ καὶ Κοι, καὶ φέρον ἐτι τὸν σάπωνα εἰς τὰς χεῖρας κρατεῖ αὐτὸν φυσικῶς βεδρεγμένον, γλοιώδη καὶ εὐόλισθον, ὥστε σχεδὸν βέβαιον ὅτι, ἐὰν ὁ δεχόμενος ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἐτι παλάμης δὲν εἶναι πολὺ προσεκτικὸς καὶ ἐπιτηδέως καὶ ἀνμάλιστα καὶ σπεύδῃ, ἀφεύκτως θὰ διολισθῇ ὁ σάπων καὶ θὰ πέσῃ κάτω· καὶ ποῦ; ἐντὸς βορβορώδους βόθρου, ἀφανιζόμενος πολλὰκις, ὥς ἰχθὺς διωκόμενος καὶ πεφοβισμένος, ἀν' ὀλίγος τυγχάνῃ· καὶ εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ ἔχων ἀνάγκην τούτου ν' ἀνασκαλεύσῃ οὐχὶ μετ' εὐχαριστήσεως τοῦ τὸν βόρβορον πρὸς ἀνεύρεσιν, καὶ ἐξογκοῦται δικαίως ἐξ ὀργῆς τὸ στήθος του καὶ ἀρχονται κατὰ αἰξουσαν τινα πρέσβον παρατηρήσεις καὶ ἀντιπαρατηρήσεις παράπονα καὶ ἀντεγκλήσεις — Οὐφ καὶ σύ, καῦμένε, δὲν ξέρεις νὰ δώσῃς ἓνα σαποῦνι! — Ἐγὼ δὲν ξέρω νὰ δώσω σαποῦνι ἢ τὰ χεῖρα δὲν πλάνουν; — τὰ δικά μου δὲν πλάνουν ἢ τὰ δικά σου εἶναι κωλὰ! — τὰ δικά μου εἶναι κωλὰ ἢ τὰ δικά σου ξηρὰ καὶ παρμένα! — Νὰ ξηραθοῦν καὶ νὰ παρθοῦν τὰ δικά σου! — Τὰ δικά μου νὰ ξηραθοῦν; ! νὰ ! ! ! . . . καὶ τὰ λοιπὰ εὐκόλα νὰ συμπεράνετε, διότι ἕκαστος ἡμῶν, τῶν ἀνδρῶν δηλονότι, κἀλλιστα γινώσκει πῶς ἀνάβει ὁ καυγᾶς.

Ἐπὶ τούτοις βέβαιός εἰμι ὅτι τὸ νοῆμον καὶ φιλοπρόσδον ἀκροατήριόν μου, ὥσπερ καὶ τοῦ κόπου τοῦ προοιμίου μὲ ἀπῆλλαξεν, αὐτὸ καὶ τοῦ ἐπιλόγου θὰ

μὲ ἀπαλλάξῃ ἐπίσης καὶ θὰ μοὶ ἀποτείνῃ καὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἐρώτησιν ταύτην, ὅτι τὴν μὲν ὠφελιμότητα τινῶν ἐκ τῶν πραγμάτων παραδέχεται ἐκ τῆς γενομένης ἐξηγήσεως τῆς ἐπιθέσεως προλήψεως καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων, ὡς ἡδυνάμην, καιρὸν ἔχων, νὰ προσαγάγω, ἀλλὰ τί; ἐπιθυμῶ ἄρα, ὅπως τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα τοῖς ἀνθρώποις διὰ τῶν τοιούτων τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαθείας τέκνων, τῶν προλήψεων, νὰ ἐπιβάλλωνται ἢ διὰ τοῦ ἀγνοῦ νιοῦ τοῦ φωτός καὶ τῆς ἀληθείας, τοῦ θεοῦ καὶ ἀποκρῶντος λόγου νὰ διδάσκωνται καὶ νὰ σβέσωσιν οὕτως ἅπαξ διὰ παντός ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου τὰ φάσματα ταῦτα τῶν δεισιδαιμονιῶν καὶ τῶν προλήψεων;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, τὴν πόσον ἀπλὴν καὶ καθαρὰν, ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν θὰ δυνηθῶ ν' ἀπαντήσω ἐπίσης ἀπλῶς καὶ ὀριστικῶς· ἀλλὰ τῶν προλήψεων ἐκείνων καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, αἵτινες δεινῶς καὶ μέχρι θανάτου πολλὰκις καταδανίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντικρὺς ἐμποδῶν γίνονται εἰς τὴν ἀληθινὴν πρόδοον τοῦ πνεύματος αὐτῶν, τὰ μοιραῖα καὶ εἰδεχθῆ φάσματα τούτων εὐχομαι καὶ γὰρ νὰ καταταρταρωθῶσιν ὑπὸ τὸν κεραυνὸν τῆς θείας Ἀληθείας καὶ τέλεον ἐξαφανισθῶσιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸς τὸ ἐμὸν μέρος νυχθήμερον πρὸς τοῦτο ἀγωνίζομαι, καὶ ἀγωνισθῆσομαι ἀλλ' ἔχω καὶ δι' ἐλπίδος ὅτι ἐν τῇ ἐπομένῃ δευτέρᾳ διαλέξει μοι θὰ πείσω ἡμᾶς νὰ συνομολογήσῃτε μετ' ἐμοῦ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ τινες προλήψεις ἐλαφραί, ἡμεροί, ἐρεθιστικαὶ τοῦ πνεύματος καὶ μὴ ἀφίνουσαι αὐτὸ νὰ καταπέσῃ εἰς τὸν λήθη-γον τῆς ἀπογοιτεύσεως τοῦ βίου, αἵτινες ἐὰν τέλεον ἐκλείψωσιν ἐξ ἀνθρώπων, ὁ ἀνθρώπινος βίος θὰ καταστῇ τῇ ἀληθείᾳ, ἐπιτρέψατέ μοι τὴν λέξιν, νερόδραστοις!...

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ.

ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΠΑΜΟΣ!

1.

Ἦκουεν ὡς μὴ ἐννοοῦσα, μὴ παρατηροῦσα αὐτόν, κάτω νεύουσα τοὺς ὀφθαλμούς, ἐκ φόβου μὴ προδοθῇ.

— Ποῖον σχέδιον; ἠρώτησε.

— Τὸ σχέδιον τοῦ βίου ἡμῶν ὅταν θὰ εἴμεθα νυμφευμένοι.

— Ἀνάγγειλές τὸν γάμον μας καὶ τὸν πατέρα σου;

— Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἦτο πολὺ τεταραχμένος, εἶχε μεγάλους περισπασμούς καὶ δὲν ἡδυνάμην νὰ τῷ ὁμιλήσω περὶ γάμων, διότι ἄμα τῇ πρώτῃ λῆξει θὰ μοὶ ἔκλειε τὸ στόμα. Καὶ ἐπειτα εἶχον καὶ τὴν ἐξῆς ὠρέλειαν νὰ περιμένω ὅτι ἐὰν ἡ δίκη τῷ ἀφῆρει μέρος τῆς περιουσίας θὰ εὕρισκον αὐτὸν ἥττον ἀπαιτητικόν. Σήμερον δὲν ἀπώλεσε μόνος μέρος, ἀλλ' ὀλόκληρον αὐτὴν καὶ δὲν δύναται

πλέον νὰ ἔχῃ ἀπαίτησιν καμμίαν. Κατεστραμμένοι ὡς εἴμεθα, δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀξιώσεις καὶ εἶναι φυσικώτατον ὅτι δύναμαι νὰ νυμφευθῶ νέαν ἄνευ προικός. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πατὴρ μου ἐκτιμᾷ τοὺς γονεῖς σου, ἐπειδὴ δὲ σὲ ἀγαπᾷ καὶ σὲ, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ εὐχαριστηθῇ διὰ τὸν γάμον μας. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν θὰ εἴμεθα σύζυγοι.

Καὶ ἔσυρεν αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἀλλὰ παρατήρησεν ὅτι ἐνηγκαλιζέτο σῶμα ἀδρανές.

— Τί ἔχεις; ἠρώτησε.

Δὲν ἀπήντησεν ἐκείνη, ἀλλ' ὑψοῦσα τὸ ὄμμα ἠτένισε πρὸς αὐτὸν χωρὶς οὗτος νὰ δυνηθῇ νὰ διαγνῶ τί ἐν τῷ συγκεχυμένῳ καὶ τεταραχμένῳ ἐκείνῳ βλέμματι ὑπεκρύπτετο. Ἡ χεὶρ, ἣν ἐκράτει ἐν ταῖς ἑαυτοῦ τῇ ψυχῇ, ταρρασσομένη ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκ νευρικῶν κλονισμῶν.

— Δὲν πρέπει νὰ σὲ τράχησῃ εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἡ καταστροφὴ τοῦ πατρός μου, εἶπε. Βλέπεις ὅτι ἐγὼ μετὰ γαλήνης ὑπεδέχθην αὐτήν.

— Σὺ! δι' ἐμὲ ὅμως ἀλλάσσει τὸ πρᾶγμα.

— Καὶ ὅμως νομίζω ὅτι πρῶτος ἐγὼ προσδύλλομαι ὑπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐκ νέου ἠτένισεν αὐτὸν ἀσκαρδαμηκτεὶ χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ.

— Νομίζεις ὅτι οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα; εἶπεν ἐπὶ τέλους.

— Ἀναμφιβόλως. Ὅσον ὅμως δυσάρεστον καὶ ἂν εἶναι ἐκ τοῦ πλούτου νὰ πέσῃ τις διὰ μιᾶς εἰς τὴν πτωχείαν, περηγοροῦμαι ὅμως ἐπὶ τῇ καταστροφῇ ταύτῃ σκεπτόμενος ὅτι ἀσφαλίζει τὸν γάμον μας· ἄλλως τε, ἀφότου ἀπεφασίσαμεν αὐτὸν μεταξὺ μας συνεῖθῃ μετὰ τὴν ιδέαν τῆς πτωχείας, διότι εἶναι βέβαιον, καὶ δύναμαι νὰ σοὶ τὸ εἶπω τώρα, ὅτι ὁ πατὴρ μου οὐδέποτε θὰ ἐδίδεν τὴν συγκατάθεσιν του. Βεβαίως ἡμεῖς δὲν θὰ τὴν ἐλαμβάνομεν ὑπ' ὄψει, εἶναι ὅμως ἀρ' ἐτέρου βέβαιον ὅτι ἐὰν ἐνυμφευθῇμεν παρὰ τὴν θέλησιν του, θὰ εὕρισκόμεν ἐν τῇ αὐτῇ καὶ σήμερον πτωχεῖ διότι θὰ μοὶ ἐδίδεν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγότερα. Ἄρα ἡ κατὰστασις εἶναι ἡ αὐτὴ δι' ἡμᾶς.

— Καὶ τὸ μέλλον;

— Τώρα σκέπτομαι διὰ τὸ παρόν, σέ. τὸν ἔρωτά μας, τὸν γάμον μας. Ὅσον ἀφορᾷ διὰ τὸ μέλλον, θὰ τὸ δημιουργήσω.

Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐκείνη συνῆλθεν ὀλίγον.

— Ἐγὼ σκέπτομαι τὸν πατέρα μου, εἶπεν.

— Τὸν πατέρα σου! ἠρώτησεν ἐκεῖνος μὴ ἐννοῶν.

— Ὁ πατὴρ σου δὲν θὰ ἐδέχετο νόμην ἄνευ περιουσίας. Τώρα δὲ διερωτῶμαι ἐὰν καὶ ὁ ἰδικός μου πατὴρ θὰ δεχθῇ γαμβρὸν κατεστραμμένον!

— Μοὶ εἶπες εἰπεῖ...

— ... Ὅτι ἤμην βεβαία περὶ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πατρός μου. Πῶς ἦν δυνατόν νὰ μὴ δεχθῶν γάμον ὁ ὅποιος θὰ μᾶς ἔφερεν εἰς θέσιν νὰ διανεμηθῶ περιουσίαν ὡς τὴν ἰδικήν σου; Σήμερον ὅμως ὅτι ἡ